

<https://doi.org/10.62405/osiconf.2026.36>

Ткаченко І.П.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів та обліку,

Дніпровський державний технічний університет, Кам'янське, Україна,

ORCID: 0000-0001-5425-5330, e-mail: tkachenko2006@ua.fm

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

АНОТАЦІЯ. Метою дослідження є обґрунтування міждисциплінарного підходу як інструменту забезпечення резильєнтності соціально-економічних систем в умовах безпекових викликів. Методологічну основу становлять системний та міждисциплінарний підходи, а також методи аналізу і синтезу, структурно-функціональний, порівняльний та логіко-узагальнюючий методи. У результаті дослідження обґрунтовано багатовимірну природу резильєнтності та визначено взаємопов'язані безпековий, економічний, фінансовий, соціальний, інноваційно-технологічний і управлінський компоненти її формування. Запропоновано трирівневу логіку забезпечення резильєнтності, що охоплює визначення чинників, інтеграційно-аналітичне оцінювання їх взаємозв'язків і трансформацію результатів аналізу у комплексні управлінські рішення. Доведено доцільність переходу від фрагментарного реагування на окремі ризики до комплексного управління взаємопов'язаними ризиками та можливостями. Запропонований підхід створює основу для адаптації, відновлення, трансформації та подальшого розвитку соціально-економічних систем.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: резильєнтність; соціально-економічні системи; міждисциплінарний підхід; безпекові виклики; інноваційний розвиток; управлінські рішення.

ВСТУП. Сучасне соціально-економічне середовище характеризується зростанням складності, динамічності та взаємопов'язаності ризиків і загроз. Для України ці тенденції значно посилюються внаслідок тривалої дії безпекових викликів, які одночасно впливають на економічні процеси, фінансову стабільність, соціальну сферу, людський капітал, інфраструктуру, інформаційний простір та інноваційний розвиток. За таких умов здатність соціально-економічних систем не лише протистояти кризовим впливам, а й адаптуватися, відновлюватися та забезпечувати подальший розвиток набуває стратегічного значення (Hollnagel, 2010; Woods, 2015).

Проблематика резильєнтності останніми роками посідає важливе місце в економічних, соціальних, управлінських та безпекових дослідженнях. Водночас комплексний характер сучасних викликів зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів до її забезпечення. Економічна стійкість системи не може розглядатися відокремлено від її фінансових можливостей, стану людського капіталу, рівня безпеки, технологічної спроможності та якості управління. Відповідно, дослідження резильєнтності лише в межах окремої наукової дисципліни може обмежувати можливості виявлення взаємозалежностей між різними чинниками стійкості та формування комплексних управлінських рішень (Woods, 2015; National Institute for Strategic Studies, 2026).

У цьому контексті особливого значення набуває міждисциплінарний підхід, який передбачає інтеграцію методологічних положень та інструментів різних наукових сфер для дослідження складних соціально-економічних явищ. Його інноваційний потенціал полягає не лише у поєднанні окремих наукових знань, а у формуванні системного бачення проблеми, виявленні взаємозв'язків між її складовими та розробленні комплексних рішень (Danylenko & Zagorodsky, 2025).

Водночас потребує подальшого розвитку питання практичного поєднання результатів досліджень різних наукових напрямів у єдину систему обґрунтування управлінських рішень. Для забезпечення

резильєнтності важливим є не лише виявлення окремих загроз або оцінювання стану певної складової системи, а й розуміння того, як зміни в одній сфері можуть посилювати або послаблювати стійкість інших. Такий підхід особливо актуальний в умовах невизначеності, коли традиційні механізми реагування можуть виявитися недостатніми, а управлінські рішення мають враховувати одночасно короткострокові ризики та довгострокові можливості адаптації і розвитку. Відповідно, результативність управління резильєнтністю значною мірою залежить від здатності своєчасно встановлювати взаємозв'язки між різними сферами функціонування системи та враховувати їх у процесі прийняття рішень. Це передбачає перехід від оцінювання окремих параметрів стійкості до комплексного бачення системи, її внутрішніх взаємозалежностей і потенційних напрямів адаптації. Така зміна підходу формує потребу в методологічному інструментарії, здатному поєднати різні наукові перспективи та забезпечити їх практичне використання для управління складними соціально-економічними системами.

Метою дослідження є обґрунтування міждисциплінарного підходу як інноваційного інструменту забезпечення резильєнтності соціально-економічних систем в умовах безпекових викликів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: уточнити системну природу резильєнтності соціально-економічних систем; визначити основні взаємопов'язані компоненти її формування; обґрунтувати необхідність інтеграції економічного, фінансового, соціального, безпекового, інноваційно-технологічного та управлінського підходів; визначити можливості використання міждисциплінарності для формування комплексних управлінських рішень.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні концептуального підходу до забезпечення резильєнтності соціально-економічних систем, у межах якого міждисциплінарність розглядається не лише як методологічний принцип дослідження, а як інноваційний інструмент інтеграції безпекових, економічних, фінансових, соціальних, інноваційно-технологічних та управлінських чинників у процесі формування комплексних управлінських рішень.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що застосування міждисциплінарного підходу забезпечує більш комплексне виявлення чинників резильєнтності соціально-економічних систем та створює передумови для формування ефективніших механізмів їх адаптації до безпекових викликів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Методологічною основою дослідження є системний та міждисциплінарний підходи до аналізу процесів забезпечення резильєнтності соціально-економічних систем. Системний підхід використано для розгляду резильєнтності як інтегральної характеристики системи, що формується під впливом сукупності взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх чинників. Міждисциплінарний підхід передбачає поєднання положень економічної науки, фінансів, соціології, безпекових досліджень, менеджменту та інноваційно-технологічного розвитку.

У процесі дослідження застосовано структурно-функціональний метод для визначення основних компонентів резильєнтності та характеру їх взаємодії; метод аналізу і синтезу — для узагальнення наукових підходів до трактування резильєнтності та міждисциплінарності; порівняльний метод — для виявлення відмінностей між фрагментарним і комплексним підходами до забезпечення стійкості соціально-економічних систем; логіко-узагальнюючий метод — для формування концептуальних положень щодо використання міждисциплінарності як інноваційного інструменту.

Дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність забезпечення резильєнтності визначається не ізольованим впливом окремих чинників, а характером їх взаємодії та здатністю системи трансформувати результати цієї взаємодії у відповідні управлінські рішення.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ. Проведене дослідження дозволило визначити резильєнтність соціально-економічної системи як її інтегральну властивість, що характеризує здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам, адаптуватися до змін, відновлювати порушені функції та створювати передумови для подальшого розвитку (Hollnagel, 2011; Woods, 2015). **На відміну від розумін-**

ня стійкості лише як здатності зберігати незмінний стан під впливом негативних факторів, резильєнтність передбачає динамічну спроможність системи змінювати способи функціонування відповідно до нових умов, зберігаючи при цьому свою основну цілісність і здатність до розвитку. Така властивість формується не тільки завдяки наявності достатніх ресурсів, а й через здатність системи своєчасно виявляти загрози, мобілізувати наявні можливості, перебудовувати внутрішні зв'язки та використовувати набуті в кризових ситуаціях знання для подальшого вдосконалення. Такий підхід передбачає розгляд резильєнтності як багатовимірного явища, у формуванні якого взаємодіють економічні, фінансові, соціальні, безпекові, технологічні та управлінські чинники.

Особливої актуальності це набуває для України, де безпекові загрози мають одночасно економічний, фінансовий, соціальний, технологічний та інституційний прояв. Їхній вплив не обмежується окремими сферами суспільного життя, а поширюється на взаємопов'язані елементи соціально-економічної системи, змінюючи умови її функціонування та потребуючи відповідної адаптації.

У таких умовах порушення нормального функціонування одного елемента може спричиняти ланцюгові зміни в інших сферах, посилюючи загальну вразливість системи. Відповідно, аналіз окремого виду стійкості не завжди дає змогу виявити повний ланцюг причинно-наслідкових зв'язків. Наприклад, порушення інфраструктури може спричинити одночасно скорочення виробництва, погіршення фінансового стану, втрату людського капіталу, зростання соціальних ризиків та необхідність зміни управлінських рішень (Tkachenko, 2024; National Institute for Strategic Studies, 2026).

Це зумовлює необхідність переходу від фрагментарного до міждисциплінарного дослідження резильєнтності. При цьому міждисциплінарність розглядається не як механічне поєднання знань різних наук, а як спосіб формування цілісного бачення проблеми та виявлення взаємозалежностей між її складовими. Її застосування дає змогу розглядати одну й ту саму проблему з різних наукових позицій, зіставляти результати її дослідження та визначати взаємний вплив окремих чинників. Це особливо важливо для соціально-економічних систем, у яких зміни економічного або фінансового характеру можуть мати соціальні наслідки, безпекові ризики — впливати на інноваційну активність, а технологічні зміни — трансформувати управлінські механізми та вимоги до людського капіталу. Таким чином, міждисциплінарний підхід розширює аналітичні можливості дослідження та створює передумови для більш обґрунтованого визначення пріоритетів управління резильєнтністю (Danylenko & Zagorodsky, 2025).

У межах запропонованого підходу виокремлено шість взаємопов'язаних компонентів резильєнтності соціально-економічної системи:

1. Безпековий компонент — здатність протистояти фізичним, соціальним, інформаційним, цифровим та інституційним загрозам.
2. Економічний компонент — спроможність забезпечувати безперервність економічної діяльності, зберігати ресурсний потенціал та адаптувати економічні процеси до змін.
3. Фінансовий компонент — здатність підтримувати фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність, резерви та доступ до різних джерел фінансування.
4. Соціальний компонент — спроможність зберігати людський капітал, соціальні зв'язки, довіру, взаємодію та адаптивність учасників системи.
5. Інноваційно-технологічний компонент — здатність використовувати інновації, цифрові технології та нові організаційні рішення для адаптації й розвитку.
6. Управлінський компонент — спроможність своєчасно реагувати на зміни, управляти ризиками, координувати взаємодію учасників та формувати адаптивні стратегічні рішення.

Запропонована структура дає змогу перейти від простого переліку чинників до їх системної інтеграції. При цьому важливим є не лише визначення стану кожного компонента, а й оцінювання характеру взаємозв'язків між ними. Саме на рівні таких взаємозв'язків можуть формуватися критичні вразливості або, навпаки, виникати додаткові можливості для адаптації системи (Danylenko & Zagorodsky, 2025; National Institute for Strategic Studies, 2026).

Взаємодія компонентів має динамічний характер, оскільки зміна стану одного з них може зумовлювати відповідні зміни в інших та впливати на загальну здатність системи протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам. Наприклад, зниження фінансової спроможності може обмежувати можливості технологічного оновлення, скорочення людського капіталу — послаблювати інноваційний потенціал, а недостатня якість управління — ускладнювати своєчасне реагування на безпекові та економічні ризики. Водночас посилення окремих компонентів може створювати додаткові можливості для компенсації вразливостей інших складових та підвищення загальної адаптивності системи. Тому оцінювання резильєнтності доцільно здійснювати з урахуванням не лише рівня розвитку окремих компонентів, а й характеру їх взаємодії, взаємозалежності та здатності системи використовувати внутрішні ресурси для подолання негативних впливів.

Таблиця 1. Порівняння традиційного та міждисциплінарного підходів до забезпечення резильєнтності

Традиційний підхід	Міждисциплінарний підхід
Аналіз окремої проблеми	Аналіз взаємопов'язаного комплексу проблем
Переважно один науковий вимір	Інтеграція декількох наукових вимірів
Виявлення окремого ризику	Виявлення взаємопов'язаних ризиків
Оптимізація окремої функції	Узгодження функціонування системи
Реагування на сформовану проблему	Попередження та управління взаємопов'язаними ризиками
Переважно короткострокова реакція	Адаптація, відновлення, трансформація та розвиток

Порівняння свідчить, що принципова відмінність запропонованого підходу полягає у зміні логіки дослідження. Якщо традиційний підхід переважно зосереджується на визначенні стану окремого елемента або функціональної сфери системи, то міждисциплінарний підхід орієнтується на виявлення взаємозв'язків між елементами та оцінювання їх сукупного впливу на здатність системи функціонувати в умовах невизначеності. При цьому важливим є врахування не лише безпосередніх наслідків окремих ризиків, а й можливості їх взаємного посилення або накопичення.

Один і той самий зовнішній вплив може мати різну силу та наслідки залежно від внутрішнього стану системи, наявності ресурсів, якості управління та здатності її окремих компонентів компенсувати негативний вплив. Тому оцінювання резильєнтності має бути орієнтоване не тільки на фіксацію вже наявних втрат або порушень, а й на виявлення потенційних вразливостей та можливостей їх своєчасного попередження. Саме це створює основу для переходу від ізольованого аналізу окремих проблем до комплексного розуміння механізмів функціонування та адаптації соціально-економічної системи. На цій основі запропоновано трирівневу логіку забезпечення резильєнтності.

Перший рівень — факторний. Передбачає визначення основних безпекових, економічних, фінансових, соціальних, інноваційно-технологічних та управлінських чинників, які визначають здатність системи протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам. На цьому рівні важливим є не лише встановлення переліку чинників, а й визначення їх значущості, характеру впливу та потенційної взаємозалежності. Це дозволяє своєчасно виявляти фактори, які можуть формувати критичні вразливості системи або, навпаки, створювати додаткові резерви її адаптивності.

Другий рівень — інтеграційно-аналітичний. Передбачає визначення взаємозв'язків між компонентами, встановлення критичних вразливостей, потенційних ланцюгів ризиків та можливостей

взаємної компенсації окремих слабких місць системи. На цьому рівні результати аналізу окремих компонентів об'єднуються в цілісне бачення стану системи, що дає змогу виявляти неочевидні взаємозалежності та можливі каскадні наслідки окремих загроз. Саме інтеграція різних наукових перспектив забезпечує більш повне розуміння механізмів формування та зміни резильєнтності.

Третій рівень — управлінський. Передбачає трансформацію результатів комплексного аналізу у відповідні управлінські рішення, спрямовані на запобігання загрозам, адаптацію системи, відновлення її функціонування та забезпечення подальшого розвитку. Особливістю цього рівня є орієнтація не лише на реагування після виникнення негативних наслідків, а й на завчасне формування механізмів попередження, адаптації та використання наявних можливостей. У результаті міждисциплінарний аналіз набуває практичного значення, оскільки його результати безпосередньо пов'язуються з вибором управлінських пріоритетів та інструментів.

Таким чином, логіку запропонованого підходу можна представити як:

безпекові виклики → комплексний вплив на систему → міждисциплінарне дослідження →
→ інтегроване оцінювання взаємопов'язаних чинників → комплексне управлінське рішення →
→ адаптація → відновлення → трансформація та розвиток

Саме така послідовність розкриває інноваційний потенціал міждисциплінарного підходу. Його результатом є не просто розширення кількості врахованих чинників, а зміна способу формування управлінського рішення — від реагування на окрему проблему до управління взаємопов'язаною системою ризиків і можливостей.

Практичне значення запропонованої моделі полягає у можливості її адаптації до різних рівнів соціально-економічних систем: підприємств, закладів вищої освіти, територіальних громад, регіонів та держави. При цьому конкретний набір показників має визначатися відповідно до специфіки об'єкта дослідження та характеру актуальних загроз.

Важливим результатом є зміщення акценту з реактивного управління на превентивно-адаптивне. Система, яка здатна своєчасно виявляти взаємопов'язані ризики та оцінювати їх потенційні наслідки, отримує можливість не лише мінімізувати втрати, а й використовувати кризові зміни як стимул для технологічного, організаційного та інституційного оновлення (Woods, 2015; National Institute for Strategic Studies, 2026).

Запропонований підхід створює також методологічну основу для розвитку міжнародної міждисциплінарної наукової співпраці. Об'єднання дослідників різних спеціальностей та наукових напрямів дозволяє комплексніше досліджувати складні проблеми резильєнтності, обмінюватися методами та результатами досліджень і формувати спільні рішення для реагування на сучасні безпекові виклики. У цьому контексті важливими можливостями для українських дослідників є міжнародні мережі COST, які об'єднують дослідників та інноваторів у міждисциплінарні дослідницькі мережі та підтримують міжнародну наукову взаємодію (COST Association, 2026).

Отже, міждисциплінарний підхід до забезпечення резильєнтності доцільно розглядати як інноваційний інструмент, оскільки він поєднує різні наукові виміри, переводить їх у єдину аналітичну площину та орієнтує результати дослідження на формування комплексних управлінських рішень.

ВИСНОВКИ. Проведене дослідження підтверджує доцільність застосування міждисциплінарного підходу до забезпечення резильєнтності соціально-економічних систем в умовах сучасних безпекових викликів. Комплексний характер загроз зумовлює необхідність одночасного врахування економічних, фінансових, соціальних, безпекових, інноваційно-технологічних та управлінських чинників.

Обґрунтовано, що резильєнтність доцільно розглядати як інтегральну властивість соціально-економічної системи, яка проявляється у її здатності протистояти зовнішнім впливам, адаптуватися

до змін, відновлювати функціонування та формувати передумови для подальшого розвитку. При цьому визначальним є не ізольований стан окремих компонентів, а характер їх взаємодії.

Запропоновано концептуальну структуру міждисциплінарного підходу, що об'єднує шість взаємопов'язаних компонентів резильєнтності: безпековий, економічний, фінансовий, соціальний, інноваційно-технологічний та управлінський. Така структура створює основу для комплексного оцінювання здатності соціально-економічної системи реагувати на загрози та адаптуватися до змін.

Науковий результат дослідження полягає у трактуванні міждисциплінарності не лише як методологічного принципу, а як інноваційного інструменту формування комплексних управлінських рішень. Його застосування дозволяє перейти від фрагментарного аналізу окремих проблем до виявлення взаємозв'язків між різними сферами функціонування системи та формування узгоджених механізмів реагування.

Практичне значення запропонованого підходу полягає у можливості його адаптації до різних рівнів соціально-економічних систем — підприємств, закладів вищої освіти, територіальних громад, регіонів та держави.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення системи індикаторів комплексного оцінювання резильєнтності та практичних механізмів її підвищення з урахуванням специфіки відповідних систем і характеру безпекових загроз. Таким чином, в умовах високої невизначеності та постійної трансформації безпекового середовища саме інтеграція різних наукових підходів і практичних інструментів може стати основою для формування нової якості управління резильєнтністю — від здатності протистояти загрозам до спроможності адаптуватися, відновлюватися та розвиватися.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- COST Association. (2026). European Cooperation in Science and Technology. <https://www.cost.eu/>
- Danylenko, S., & Zagorodsky, A. (2025). Cross-sectoral resilience: Lessons from Ukrainian local communities' response to hybrid threats. *Social Sciences & Humanities Open*, 12, 102278. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.102278>
- Hollnagel, E. (2010). Prologue: The scope of resilience engineering. In E. Hollnagel, J. Pariès, D. D. Woods, & J. Wreathall (Eds.), *Resilience engineering in practice: A guidebook* (pp. xxix–xxxix). Ashgate. <https://minesparis-psl.hal.science/hal-00613345>
- National Institute for Strategic Studies. (2026). Economic security of Ukraine in the new global risk architecture. <https://niss.gov.ua/en/publikacii/analitichni-dopovidi/economic-security-ukraine-new-global-risk-architecture>
- Tkachenko, I. (2024). Resilience of Ukrainian business: How to support production and innovations in the conditions of war. *Economic Bulletin of the Dniprovsk State Technical University*, 2(9), 125–135. [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2024iss2\(9\).319091pp125-135](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2024iss2(9).319091pp125-135)
- Woods, D. D. (2015). Four concepts for resilience and the implications for the future of resilience engineering. *Reliability Engineering & System Safety*, 141, 5–9. <https://doi.org/10.1016/j.ress.2015.03.018>

Tkachenko I. P.,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of the Department of Finance and
Accounting, Dniprovsky State Technical University, Kamianske, Ukraine,
ORCID: 0000-0001-5425-5330, e-mail: tkachenko2006@ua.fm

INTERDISCIPLINARY APPROACH AS AN INNOVATIVE TOOL FOR ENSURING THE RESILIENCE OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS UNDER SECURITY CHALLENGES

ABSTRACT. *The aim of the study is to substantiate an interdisciplinary approach as a tool for ensuring the resilience of socio-economic systems under security challenges. The methodological basis of the study includes systems and interdisciplinary approaches, as well as methods of analysis and synthesis, structural-functional, comparative, and logical-generalization methods. The study substantiates the multidimensional nature of resilience and identifies interconnected security, economic, financial, social, innovation and technological, and managerial components of its formation. A three-level logic for ensuring resilience is proposed, including the identification of relevant factors, integrative and analytical assessment of their interrelationships, and transformation of analytical results into comprehensive management decisions. The study demonstrates the relevance of shifting from fragmented responses to individual risks toward integrated management of interconnected risks and opportunities. The proposed approach provides a basis for the adaptation, recovery, transformation, and further development of socio-economic systems under conditions of uncertainty and security challenges.*

KEYWORDS: *resilience; socio-economic systems; interdisciplinary approach; security challenges; innovative development; management decisions.*